

ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК І ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

TRANSFORMATION DEVELOPMENT AND STATE GOVERNANCE IN THE GLOBALIZATION CONDITIONS

У статті розкрито особливості трансформційного розвитку і державного управління в умовах глобалізації. Встановлено, що трансформацію системи держуправління за умов інтеграції глобального характеру зумовлюють внутрішні і зовнішні фактори, тому вона має можливість набувати прогресивного і регресивного характеру. Це пов'язано зі створенням належних умов для того, щоб розвивалися окремі країни, та для того, щоб вони не розвивалися. Наведено складові елементи трансформації. Такими елементами, зокрема, є перебудова та перетворення як механізми, що позначають глибокі зміни системи державного управління в умовах глобальної інтеграції. З'ясовано, що особливу увагу згідно з трансформаційним процесом, до якого вдаються країни за глобалізаційних умов, приділяють такому явищу, як реструктуризація. Наведено методи, за рахунок яких відбуваються трансформаційні процеси, зокрема використання відкритих (втілення спільних міждержавних інтересів), насильницьких (нав'язування окремих державами систем інтересів, що не узгоджені з розвитком інших держав). Такі методи характеризуються певними етапами (дотрансформаційним, трансформційним, посттрансформаційним). Наведено спільні характерні ознаки, які притаманні державному управлінню перехідних суспільств. Встановлено, що під час перехідного періоду держуправління змушене вирішувати проблеми внутрішнього характеру (наявність корумпованості, корпоративності, неефективності) та давати відповіді на вимоги зовнішнього характеру з боку суспільства, організацій і структур у державі. Визначено основні напрями впливу глобалізації на державу та державне управління в умовах трансформційного розвитку. Встановлено, що під час удосконалення сфери публічного управління необхідно зосередити увагу на дослідженні найкращих зарубіжних тенденцій та практик, на позитивних результатах і їх використанні, пристосовуючи їх під національні особливості, а кожен такий крок повинен бути зроблений відповідно до очікувань громади і вибудовувати управлінську модель, яка створить баланс між інтересами важливих суб'єктів суспільних процесів.

Ключові слова: трансформаційний розвиток, державне управління, глобалізація, складові елементи трансформації, реструктуризація, методи, ознаки, напрями впливу глобалізації.

туризація, методи, ознаки, напрями впливу глобалізації.

The features of transformational development and public administration in the conditions of globalization are revealed in the article. It is established that the transformation of the state government system in the conditions of global integration is conditioned by internal and external factors, according to which it is possible to acquire a progressive and regressive character, which is connected with the creation of proper conditions for the collapse of individual countries and not developed. The constituent elements of transformation, in particular, restructuring and transformation, are described as mechanisms signifying profound changes in the system of public administration in the context of global integration. It has been found that particular attention is paid to the phenomenon of restructuring in the context of the transformation process that countries are undergoing in the context of globalization. The methods by which transformation processes take place, including the use of: open (conditioned by the implementation of common interstate interests), violent (imposition of systems of interests by individual states that are not consistent with the development of other states) and characterized by certain stages (pre-transformational, transformational, transformational). The common characteristics that are inherent in the state governance of transitional societies are presented. It is established that during the transition period the state administration is forced to solve problems of internal character (presence of corruption, corporate, inefficiency), and to respond to the following requirements of external nature on the part of society, organizations and structures in the state. The main directions of influence of globalization on the state and public administration in the conditions of transformational development are defined. It is established that in improving the sphere of public administration it is necessary to focus on the study of the best foreign tendencies and practices, on the positive results and their use, adapting to the national peculiarities, and every such step should be made in accordance with the expectations of the community and build a management model that will strike a balance between the interests of important actors in social processes.

Key words: transformational development, public administration, globalization, constituent elements of transformation, restructuring, methods, features, directions of influence of globalization.

УДК 101.8:316.3 0875
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5240-2020-15-4>

Шкурат І.В.

к. наук з держ. упр.,
доцент кафедри політології
Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

Постановка проблеми у загальному вигляді. Робота системи держуправління за умов, які диктує глобальна інтеграція, в обов'язковому порядку передбачатиме її трансформування, що характеризуватиме різноманітні типи радикальних змін, що зазнаються геополітичною системою світу та кожною національною державою у ході гло-

балізаційних процесів. Глобальній інтеграції зараз відводиться роль основного фактору, що передбачає світову геополітичну трансформацію, згідно з нею зазнають змін міжнародні відносини як система, відбувається перебудова структурно-морфологічного рівня усієї системи міжнародного значення. Завдяки цьому відбувається послаблення ролі національної

держави, на противагу чому ключова роль відводиться відповідним транснаціональним структурам або окремим державам-лідерам (Америці, Китаю, Індії, Бразилії), яким і притаманне здійснення трансформації моделі світобудови, що вважається традиційною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми державного управління в умовах глобалізації досліджували такі науковці, як А. Акульчев, Г. Атаманчук, О. Бланшар, М. Будник, А. Гідденс, В. Ігнатов, А. Понеделков, А. Старостін та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У зв'язку із активізацією глобалізаційних процесів на даний час актуальним є дослідження державного управління та трансформаційного розвитку в сучасних умовах.

Метою цієї роботи є розкриття трансформаційного розвитку і державного управління в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Трансформацію системи держуправління за умов інтеграції глобального характеру зумовлюють внутрішні і зовнішні фактори, тому їй відповідає можливість набування прогресивного і регресивного характеру. Це пов'язано зі створенням належних умов для того, щоб розвивалися окремі країни, та для того, щоб вони не розвивалися.

На думку А. Гідденса, трансформація являє собою «своєрідну лінію реакції на глобалізацію, оскільки вона є новим типом соціальної трансформації. Відповідно до цього вона змінює свій характер під впливом об'єктивних обставин, нелінійності сучасних соціальних процесів, а також у результаті політики, спрямованої на усунення її недоліків» [4, с. 42].

Складовими елементами трансформації виступають перебудова та перетворення як механізми, що позначають глибокі зміни системи державного управління в умовах глобальної інтеграції. У межах окремих підходів дослідники намагались класифікувати процеси, які найбільше розкривають характер трансформації системи державного управління. Американський дослідник О. Бланшар у межах свого дослідницького підходу виокремив такі взаємопов'язані процеси, як реструктуризація та дезорганізація. Під реструктуризацією він розумів «системну трансформацію одного із складових елементів», під дезорганізацією – «процес, який характеризує порушення усталених соціально-політичних зв'язків та традиційних інституційних механізмів» [5, с. 25]. Особливу увагу згідно з трансформаційним процесом, до якого вдаються країни за глобалізаційних умов, вчений приділяв

такому явищу, як реструктуризація, виділяючи два її типи – захисний (спонтанний), який описує пасивну адаптацію країни до новітніх умов розвитку з безпосереднім оволодінням новими організаційними та управлінськими практиками, та стратегічний (глибинний), що передбачає зміни в узагальнених установках поведінки. Але у нашій праці, говорячи про спонтанну форму реструктуризації, ми маємо на увазі безпосередню адаптацію держуправління до умов, які передбачаються глобальною інтеграцією, через що ми не зовсім погоджуємося з цією точкою зору, зокрема щодо окремого аспекту методологічної бази.

В ідеальному розумінні глобальній інтеграції відповідає спрямування на здолаття конфліктів внутрішньої системи геополітики. Так, трансформація повинна забезпечувати такі позитивні зміни в суспільному державному розвитку, що дали би змогу досягти науково-технічного, соціально-культурного та політико-стратегічного рівня країн, що є лідерами глобалізації. Важлива роль при цьому надається потенціалу розвинутих країн, що полягає у глобальній інтеграції стратегії толерантної трансформації. Це стосується впливу на таку сферу, як внутрішня державна політика та система міжнародних відносин. Держава є лідером глобальної інтеграції. Вона повинна забезпечувати поширення принципів демократичного характеру, а згідно з цим уже мають відбуватися трансформації, яких зазнають національні системи держуправління, що належать до окремих інтеграційних об'єднань.

Трансформацією характеризуються різноманітні види перетворень держуправління, зокрема системи, що є радикальними. Формою розповсюдження та втілення трансформації визначається вибір загального, локального та агресивного характеру. Втілюються трансформаційні процеси відповідними методами, до яких зараховують використання відкритих (втілення спільних міждержавних інтересів), насильницьких (нав'язування окремими державами систем інтересів, що не узгоджені з розвитком інших держав). Ці методи характеризуються певними етапами (дотрансформаційним, трансформаційним, посттрансформаційним).

Зауважимо, що державному управлінню перехідних суспільств властиві такі спільні характерні ознаки: кланово-корпоративний, а не партійний принцип формування державних органів; зрощування бізнесу і політики, державного і приватного в установах і організаціях; залежність державних, політико-адміністративних органів від державного апарату; надмірна централізація прийняття державних

рішень; розмитість меж компетенцій державних органів як результат дублювання функцій; недостатній рівень освіти, корумпованість державної бюрократії; закритість системи кадрового набору державних кадрів; кар'єрне зростання незалежно від професійних і особистісних якостей, високий рівень корпоративності і клановості; великий консолідований спротив змінам і нововведенням [1, с. 127].

Водночас складність, з якою пов'язаний перехідний період, полягає у недосконалому нормативно-правових актів і недостатньому рівневі готовності органів, що представляють виконавчу владу, до нових суспільних завдань. Все очевидніше, що подальша суспільна трансформація, яка полягає у переході від централізованого типу економіки до ринкового, від авторитарної системи до демократичної, вимагатиме від управлінських органів якнайшвидших реформ принципів держуправління. Отже, під час перехідного періоду держуправління змушене вирішувати проблеми внутрішнього характеру (наявність корумпованості, корпоративності, неефективності) та надавати відповіді на вимоги зовнішнього характеру з боку суспільства, організацій і структур у державі. Окрім того, потрібно зберігати чітку логіку, послідовність дій при реформуванні. Для цього необхідними є:

– формування політики реформ. Важливою умовою, що сприяє розгортанню курсу на реформи, є посилення взаємовпливу людини, держави і суспільства, взаємозалежності та співробітництва між ними;

– невідкладність та довгостроковість реформ (формування єдиної позиції щодо змін, які мають відбуватися в політичній, економічній та управлінській системах, без яких неможливий історичний прогрес у проведенні реформ);

– послідовність та компетентність реформ. Успіх проголошених реформ у будь-якій сфері неможливий, якщо проводити їх ізольовано від інших реформ. Необхідно приступати до окремих реформ поетапно, а на кожному етапі намагатися у взаємопов'язаних сферах поєднувати реформи в комплекси [2, с. 305–306];

– вираження та узагальнення інтересів, а також їх урегулювання, стимулювання і обмеження. Реформа має спрогнозувати нову модель державного управління тієї чи іншої сфери. При цьому потрібно застосовувати стратегічний підхід, а не просто реагувати на зовнішні чинники і кон'юнктурні ситуації;

– довіра до реформ. Для унеможливлення соціального напруження в суспільстві у зв'язку із проголошеними змінами потрібно забезпе-

чити сприятливе середовище реформ та пропагувати їх прогнози;

– координація заходів у рамках реформ на всіх рівнях, тобто застосування до них комплексного підходу. Реформи мають бути спрямовані на вироблення надійних, конструктивних дій [3].

Сучасній стадії, на якій перебуває вітчизняне публічне управління, притаманна поява новітніх інститутів, що безпосереднім або опосередкованим чином забирають чи отримують через делегування певні функції, які через об'єктивні та / чи суб'єктивні обставини неможливо ефективно застосовувати державними владними органами. До таких інституцій зараховують низку громадських організацій, галузевих об'єднань, політичних партій, великих бізнес-об'єднань, професійних об'єднань, спілок та ін. З переліку цих об'єднань постає окрема форма суб'єктів публічної управлінської діяльності, які здійснюють активний вплив на суспільне життя.

Доцільно визначити такі основні напрями впливу глобалізації на державу та державне управління в умовах трансформаційного розвитку:

1) у розвитку глобалізації державам належить пасивна роль;

2) глобалізація, роблячи все більш умовними державні кордони і сприяючи підняттю національної самосвідомості в усіх кутках планети, підтримує тенденцію до збільшення числа незалежних держав;

3) зростає число недержавних суб'єктів економіки і політики бере на себе низку функцій, що раніше виконувалися державою;

4) разом з виникненням інших впливових інститутів держава фактично втрачає монополію на реалізацію владних функцій;

5) втрата державою монополії на владу не означає применшення її ролі;

6) стратегія урядів різних країн у зв'язку з глобалізацією не є однаковою;

7) держави, хочуть вони того чи ні, усе більш активно втягуються у вирішення глобальних проблем;

8) держави змінюються або повинні змінюватися, щоб не втратити конкурентоздатність у світі, що глобалізується;

9) глобалізація змінює роль держави в економіці, відносини між нею і незалежними суб'єктами господарювання;

10) глобалізація радикально підвищує вимоги до політики держави у сфері освіти;

11) глобалізація висуває підвищені вимоги до компетенції державного керівництва;

12) глобалізація змінює систему прийняття державних рішень, висуваючи на перший план

принцип субсидіарності (питання вирішуються на тому рівні, що забезпечує найбільш кваліфіковану й ефективну їхню реалізацію);

13) глобалізація породжує загальну тенденцію до децентралізації компетенцій з прийняття різних рішень усередині держави;

14) глобалізація впливає на розвиток демократичних інститутів;

15) глобалізація сприяє стиранню грані між внутрішньою і зовнішньою політикою держав;

16) глобалізація помітно ускладнює проведення і змінює зміст зовнішньої політики держав;

17) глобалізація трансформує зміст політики безпеки держав;

18) в епоху глобалізації зменшується протистояння між державами з приводу парадигм розвитку людства, а розподіл на країни першого, другого і третього світу багато в чому втрачає зміст;

19) в еру глобалізації буде зберігатися значення великих держав як постійних факторів світової політики;

20) глобалізація не впорядковує систему міждержавних відносин;

21) на нинішньому етапі глобалізації найбільшого значення набуває регіональний рівень інтеграції держав;

22) активізуються зусилля держав для створення системи глобального управління (global governance).

Українська держава, щоб не залишитись на узбіччі цивілізації, повинна активно включитись у процеси глобалізації, щоб мати від них найбільшу користь. З огляду на це вважаємо доцільним проведення більш масштабних і ґрунтовних досліджень проблем глобалізації.

Висновки. Проводячи узагальнення здійсненого аналізу стосовно переходу держуправління до сучасної системи регулювання суспільства, який переживають розвинуті держави, треба підкреслити, що Україні як країні, що пішла європейським шляхом розвитку, треба рухатися шляхом інновацій, щоб удосконалити управлінську модель у межах державного сектора. Під час удосконалення сфери публічного управління необхідно зосередити увагу на дослідженні найкращих зарубіжних тенденцій та практик, на позитивних результатах і їх використанні, пристосовуючи їх під національні особливості. Кожен такий крок повинен бути зроблений відповідно до очікувань громади і вибудувати управлінську модель, яка забезпечить баланс між інтересами важливих суб'єктів суспільних процесів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Акульчев А.А., Игнатов В.Г., Понеделков А.В., Старостин А.М. Эффективность государственной власти: модели, критерии, факторы. *Вестник Московского университета*. 2004. № 1. С. 38–53.
2. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления : курс лекций. Москва : Изд-во ОМЕГА-Л, 2005. 584 с.
3. Будник М.А. Основні напрями удосконалення адміністративно-державного управління на регіональному рівні. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2010. Вип. 1 (28). С. 52–57.
4. Гидденс А. Судьба, риск, безопасность. Thesis. 1994. С. 38–52.
5. Blanchard O. *Del economice in Post-Comunismo transizione*. Universite Press : Oxford-Roma, 2001. 325 p.